

Frissítsd a könyvtárad!

JÁVORKA Brigitta
javorka.brigitta@gmail.com

Bevezetés

Felmérésemben a *Rukkola.hu* 2012 nyarán indult könyvcserélő weboldal használatára voltam kíváncsi, mely megjelenése után nemcsak hogy villámgyorsan népszerűvé vált, hanem a hazai könyvrajongók életét, szokásait is befolyásolta.

Az innovatív ötlet magánkezdemenyезésként indult hódító útjára, mára pedig már több kiadó is segíti az oldal szerkesztőinek munkáját. A Rukkola.hu dinamikusan fejlődő weboldal: a statisztikák szerint 81 nappal az oldal indulását követően már 11 100 regisztrált felhasználója volt, 81 000 könyvet lehetett elérni, és 54 000 kötet talált új gazdára. A kezdeti időszakban a szerkesztőknek nem származott bevételük a weboldalból, de három hónappal az indulás után megjelentek a reklámfelületek, és a több ezer felhasználós weboldal üzleti vállalkozássá vált. Nem ez a vállalkozás volt az első olyan hazai

próbálkozás, amely lehetővé tette, hogy az emberek elcseréljék felesleges könyveiket. Budapesten korábban *Könyvcseré-piac* néven működött egy olyan projekt, ahová bárki beadhatta feleslegessé vált könyveit, és újakat hozhatott el helyettük. A könyvek értéke nem volt fontos, csak a száma. A megmaradt könyveket egy iskolai könyvtárnak ajánlották fel.

*BookCrossing.com*¹ néven nagy nemzetközi weboldal működik. Ebben a rendszerben minden könyvnek egyedi azonosító száma van, amelyet a könyvbe kell ragasztani, és amivel a következő tulajdonosa azonosítani tudja. A könyvet tovább kell adni valakinek, vagy el lehet hagyni valahol a városban. Aki a megtalálja, illetve rövid ideig birtokolja a könyvet, jelzi a weboldalon, ezáltal mindenki számára nyomon követhető a könyv útja. *Daniele Dalli* és *Matteo Corciolani* az oldalon kialakult közösségekről készített felmérésükben megállapították, hogy a BookCrossing mérsékeltén ugyan, de képes befolyásolni a könyvpiacot és a felhasználók szokásait.²

A BookCrossing magyar változata a „*Vesíts el egy könyvet!*”³ akció. A vállalkozás hazai „anyaoldala” a Könyvtár.hu lap, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár üzemeltet, és jelzi, hogy ebben a projektben a könyvtárak is szerepet vállaltak. A könyvelvesztő játéknak a Rukkola.hu-hoz viszonyítva szerényebbek az eredményei, mivel a magyar „játékosok” csak a töredékét veszítették el azoknak a könyveknek, amiket inkább elcserélnének az új weboldalon. A Rukkola.hu olyan feltörekvő szolgáltatás – amely újfajta könyvbeszerzési forrásnak is tekinthető, és amely kihívást jelenthet a könyvtárakkal és azok katalógusaival szemben.⁴

A Rukkola.hu működése

Hogy is működik a Rukkola.hu? Ha van olyan könyvünk, amelyre már nincs szükségünk, egyszerűen feltölthetjük az oldalra, és megmutathatjuk a Rukkola.hu használóinak. Ha valaki jelzi, hogy szeretné megkapni a könyvünket, a mi feladatunk, hogy eljuttassuk hozzá. A weboldallal tehát úgy frissíthetjük fel a könyvtárunkat, hogy mindössze az elküldött könyvek postaköltségét kell kifizetnünk. Bár a csere virtuális térben történik, nem elektronikus könyveket cserélünk, hanem hagyományos, nyomtatott példányokat. Létezik néhány szabály arra vonatkozóan, hogy milyen könyveket lehet feltenni az oldalra: pl. a felajánlott könyvek épnek, teljesnek és eredetinek kell lennie, még fénymásolatok sem kerülhetnek fel.

Az elküldött könyvért cserébe pont jár, amelyeket összegyűjtve új könyvek szerezhető be a többi felhasználótól. A legnépszerűbb könyvek – ha több mint 25 használó vetett szemet rá – kiemelt kategóriát képeznek. Keresett könyv felajánlásért több pont jár. Az oldal pontrendszere az 1. táblázatban látható.

1. táblázat
A Rukkola.hu pontrendszere

Tevékenység	Pontok
Megszerezni egy könyvet	5 pont
Feltenni egy könyvet az oldalra	1 pont
Továbbítani egy könyvet valakinek	4 pont
Feltenni egy népszerű könyvet az oldalra	2 pont
Továbbítani egy népszerű könyvet	8 pont

A Rukkola.hu-t nem tekinthető sem klasszikus weboldalnak, sem web 2.0-s alkalmazásnak, hiszen nem tudunk hozzászólásokat írni, fájlokat feltölteni vagy adatokat rögzíteni benne. A szerkesztők az oldal keretrendszerét biztosítják, de az egész rendszer működésképtelen, ha a felhasználók nem jelölik, hogy mit szeretnének megszerezni vagy továbbadni.⁵ A Rukkola.hu-nak van egy „testvéraldala”, a *Moly.hu*, ami viszont tipikus web 2.0-s alkalmazás és egyben a legnépszerűbb magyar könyves közösségi oldal. A két weboldal szoros kapcsolatban áll egymással: a könyvek adatai a Moly.hu-ról érkeznek, a Rukkola.hu használói pedig ott tudják a különböző tartalmakat hozzárendelni a könyvekhez (hozzászólásokat, értékeléseket, címkéket). Nehezebb a válasz arra kérdésre, hogy közösségi oldalnak számít-e a Rukkola.hu. A válaszuk, hogy igen is, meg nem is. Nem tudjuk ugyan egy másik felhasználó aktivitását követni, hozzászólásokat sem tudunk hagyni és nem lehet másokkal beszédbe elegyedni, mégis hatalmas közösség áll a weboldalak mögött. Az oldal népszerűsége azzal magyarázható, hogy szerkesztői nagyon professzionális módon használják a legismertebb közösségi oldalakat, a Facebookot és a Twittert, így ezeken a felületeken alakul a felhasználók közötti kapcsolat (valamint e-mailben, mivel a könyvek átadása ilyen módon kerül egyeztetésre).

A felmérés

2012. szeptember 15-e és 21-e között végeztem a felmérést az oldal felhasználói között. A Rukkola.hu Facebook oldalára kitett kérdőívet összesen 659-en töltötték ki. Vizsgálatomban a következő kérdésekre kerestem a választ:

1. Kik az oldal felhasználói?
2. Általában milyen típusú könyveket szereznek be az oldalról, és milyen más könyvbeszerezési forrásaik vannak a Rukkola.hu mellett?
3. Megváltoztak-e a könyvvásárlási és a könyvtárba járási szokásaik, amióta a Rukkola.hu-t használják?

A kapott válaszokat összehasonlítottam a legnagyobb magyar könyves közösségi oldal, a Moly.hu felhasználóinak adataival.⁶

Demográfiai adatok

A Rukkola.hu felhasználóinak többsége, azaz 86%-a nő. Az adatok a Moly.hu esetében is hasonló arányt mutattak, a női válaszadók 83,4%-os többségben voltak. A Rukkola.hu felhasználóinak átlagéletkora 28 év volt, ebből 290 válaszadó volt 21 és 30 év közötti fiatal. A legfiatalabb kitöltő 12 éves, a legidősebb pedig 71 éves volt. A Moly.hu felhasználók átlagéletkora 27,4 év volt, a legfiatalabb kitöltő ott is 12, míg a legidősebb szintén 71 éves volt. A Rukkola.hu használók 35%-a fővárosban vagy annak agglomerációjában él, és ugyanez jellemezte

a Moly.hu használóit is (a használók 40%-a élt a fővárosban vagy környékén). Mindkét oldal felhasználói között többségben voltak a felsőfokú végzettségűek.

A Rukkola.hu felhasználóinak többsége (66%-a) használja a Moly.hu oldalt is. Feltételezhetjük, hogy létezik egy olyan stabil réteg, amely szereti a könyveket és szeret olvasni, de halad a korral, és az internetet az olvasmányával kapcsolatos dolgok megszerzésére használja.

A weboldal használóinak szokásai

Bár a válaszadók rendelkeztek házi könyvtárral (a Rukkola.hu felhasználóinak 46%-a válaszolta, hogy 500-nál több könyve van otthon), ritkán választanak onnan régi könyveket, mert a Rukkola.hu weboldal megváltoztatta olvasmányválasztási szokásaikat. A „Mióta a Rukkola.hu felhasználója vagy, honnan szerzed be az olvasmányaidat?” kérdésre a kitöltőknek egy ötfokú skálán kellett jelölniük, hogy az olvasni kívánt könyveket milyen gyakran választják ki a megjelölt forrásból, ahol az egyes jelentette a „soha-t” és az ötös a „mindig-et”. A válaszok a 2. táblázatban láthatók. 2010-ben a Moly.hu felhasználóitól kérdezték meg ugyanezt, de a Moly.hu használói számára szinte valamennyi alternatíva fontosabb volt, mint a Rukkola.hu felhasználóinak. Kivételt jelentett az internetről való letöltés, ami magyarázható az e-könyves kultúra iránti érdeklődés erősödésével. Azok, akik a Rukkola.hu-t használják, olvasmányukat általában a weboldaltól beszerezhető könyvek közül választják ki.

2. táblázat

A Rukkola.hu felhasználóinak olvasmányforrásai

	Moly.hu felhasználók (2010)	Rukkola.hu felhasználók (2012)
Saját könyvtárból választ	4,05%	3,71%
Könyvtárból kölcsönzi	3,43%	2,71%
Kölcsönkéri	2,94%	2,82%
Megvásárolja könyvesboltban/antikváriumban	3,94%	3,08%
Megvásárolja az interneten	3,44%	2,64%
Letölti az internetről	2,12%	2,37%
Rukkola.hu-n szerzett könyvet olvas	-	4,12%

A Rukkola.hu felhasználói tehát kevesebb könyvet vesznek és kölcsönöznek, mint a Moly.hu tagjai, és kevesebbet költenek könyvre, mint korábban (leszámítva a Rukkola.hu weboldallal kapcsolat költségeket), és nem használják intenzíven az internetet sem olvasmányaik megrendelésére: ritkán töltenek le e-könyveket vagy vásárolnak webáruházakban. A válaszolók 55%-a állította, hogy a Rukkola.hu használata óta kevesebbet költ könyvre, 19%-uk pedig egyáltalán nem vásárolt könyvet, mióta a weboldalon regisztrált. Az adatok szerint tehát magas azoknak az aránya, akiknek az oldal használata óta változás állt be a könyvvásárlási szokásában.

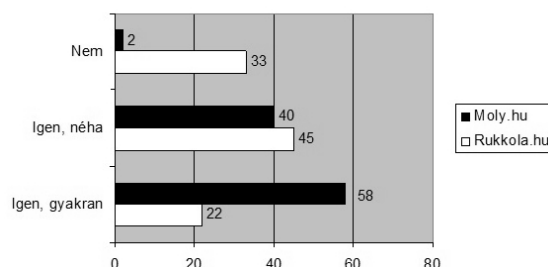
A könyvcsere épülő weboldalak tehát a könyvtár versenytársainak számíthatnak. Bár a Rukkola.hu felhasználóinak 58%-a mondta, hogy beiratkozott tagja legalább egy könyvtárnak, ami magasabb, mint a magyar átlag, ugyanakkor az oldal használata óta 31%-uk kevesebbet jár könyvtárba, mint korábban. A legtöbb válaszoló (659-ből 442 fő) azt állította, hogy ugyanennyit jár könyvtárba, mint az oldalon való regisztrációja előtt, de mivel közülük 173 fő nem volt tagja egyetlen könyvtárnak sem, így az ő esetükben ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy „korábban sem és most sem”.

A Rukkola.hu felhasználói célirányosnak tűnnek. Az oldalon található könyvek közül leginkább azokat próbálják megszerezni, amelyeket már régóta szeretnének elolvasni. Ez a legfontosabb érve a kitöltők 79%-ának. Ha a weboldalról sikerült megszereznünk egy könyvet, de nem akarjuk megtartani, visszatehetjük. A felhasználókat azzal kapcsolatban is megkérdeztem, milyen gyakran raknak vissza könyvet: kiderült, hogy több mint a fele (55%) még sosem tette ezt meg. Tehát a használók azokat a könyveket próbálják beszerezni a weboldalról, amelyeket valóban birtokolni akarnak, ezért fordul elő, hogy a keresők többsége ritkán találkozik új és ismeretlen irodalommal a Rukkola.hu-n. Az 1. ábrán láthatjuk az adatok összehasonlítását a Moly.hu felhasználóinak eredményeivel. A Moly.hu-t fontos információforrásként is használják a felhasználók, a Rukkola.hu-nál ez a funkció kevésbé jellemző.

1. ábra

Milyen gyakran találunk új irodalmat a felhasználók Rukkola.hu és a Moly.hu oldalon?

Ismeretlen irodalom felfedezése (%)

Az oldal egyéb lehetőségei

A Rukkola.hu felhasználói többnyire kortárs vagy klasszikus irodalmat cserélgetnek egymás között, de sok tankönyv is megjelenik a weboldalon. Készítettem egy körképet a weboldalon megszerezhető könyvekről a Pécsi Tudományegyetem Deák Ferenc Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola tankönyvlistáját felhasználva, amelynek alapján megállapítható volt, hogy a gimnazistáknak sem az első, sem a második, sőt még a harmadik évben sem feltétlenül szükséges könyvet vásárolniuk, mert mindent be tudnak szerezni a Rukkola.hu-ról. A negyedik évfolyam diákjai is jelentős összeget takaríthatnak meg az oldal használatával. Egyedül a nyelvkönyvek nem elérhetőek, mivel ezek mindegyike kiemelt könyvnek számít. A nyelvtanulás fontos dolog a magyar könyvszerető réteg számára, de a nyelvkönyvek beszerzése továbbra is költséges marad.

Az oldal ezen kívül lehetőséget kínál a könyvpiacon ismeretlen elsőkönyves íróknak, hogy népszerűsítsék műveiket a weboldalon. Jó példa erre Horváth György, aki az Estvér című könyvét népszerűsítette az oldalon olyan sikerrel, hogy több mint 160 példányt juttatott el az olvasókhoz az oldalon keresztül. A Rukkola.hu felhasználók többsége már ismeri a nevét és a könyvét, vagyis elmondható, hogy a weboldal marketing célokra is jól használható.⁷

Konklúzió

A Rukkola.hu használói sokban hasonlítanak a Moly.hu használóira, nem véletlenül, hiszen sokan párhuzamosan mindkét oldalra regisztráltak. Megállapítható az is, hogy a könyvesítés weboldalnak erős hatása van a könyvvásárlási és könyvtárlátogatási szokásokra: az oldal használói ugyanis kevesebb könyvet vesznek könyvesboltban, és kevesebbet kölcsönöznek könyvtárból, mint korábban.

Hozzá kell tennünk, hogy a felmérés idején az oldal még nagyon „fiatal” volt. Ahhoz, hogy tiszta képet kapjunk, a felmérést később meg kell ismételni. A jövőben a hatások erősödhetnek vagy gyengülhetnek. Lehet, hogy tovább erősödik a Rukkola.hu szerepe a magyar könyvrajongók életében, de bekövetkezhet, hogy az újdonság varázsának elmúltával és a felesleges, felajánlható könyvek elfogyásával már senki sem fogja használni. Minden a szerkesztők találmányán múlik.

Jegyzet

1. <http://www.bookcrossing.com/> [Megtekintve: 2013. május 13.]
2. DALLI, Daniele –CORCIOLANI, Matteo: Collective forms of resistance: the transformative power of moderate communities: Evidence from the BookCrossing case = International Journal of Market Research, 50. vol. 2008. 6. no. 757–775. p.
3. <http://veszitsel.konyvtar.hu/> [Megtekintve: 2013. május 13.]
4. SPITERI, Louise F.: Social discovery tools: extending the principle of user convenience = Journal of Documentation, 68. vol. 2012. 2. no. 206–217. p.
5. O'REILLY, Tim (2005): What Is Web 2.0, <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html> [2013. május 13.]
6. AUDUNSON, Ragnar – TÓTH, Máté: Websites for booklovers as meeting places = Library Hi Tech, 30. évf. 2012. 4. sz. 655–672. p.
7. JÁVORKA Brigitta: Olvasómozgalmak a Moly.hu könyves közösségi oldalon = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 60. évf. 2013. 1. sz. 4–18. p.

Beérkezett: 2013. március 21.

